

Gatunki rzadkie, zagrożone i chronione w Nowym Sączu (Polskie Karpaty Zachodnie)

AGNIESZKA NIKEL

NIKEL, A. 2002. Rare, threatened and legally protected plants in Nowy Sącz (Polish Western Carpathians). *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* 9: 135–140. Kraków. PL ISSN 1640-629X.

ABSTRACT: The paper includes a list of 53 rare, threatened and/or legally protected species of vascular plants (both native and alien ones), found in Nowy Sącz in the years 1997–1999. 19 of them are legally protected species and 37 of them are threatened or rare. Two of those species, *Eleocharis ovata* and *Geranium divaricatum*, have not been mentioned in the specialist literature so far from the Nowy Sącz Basin and its surroundings.

KEY WORDS: vascular plants, native species, alien species, threatened plants, rare plants, legally protected plants, Nowy Sącz, the Nowy Sącz Basin, Polish Western Carpathians

A. Nikel, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, PL-31-512 Kraków, Polska; e-mail: nikel@ib-pan.krakow.pl

WSTĘP

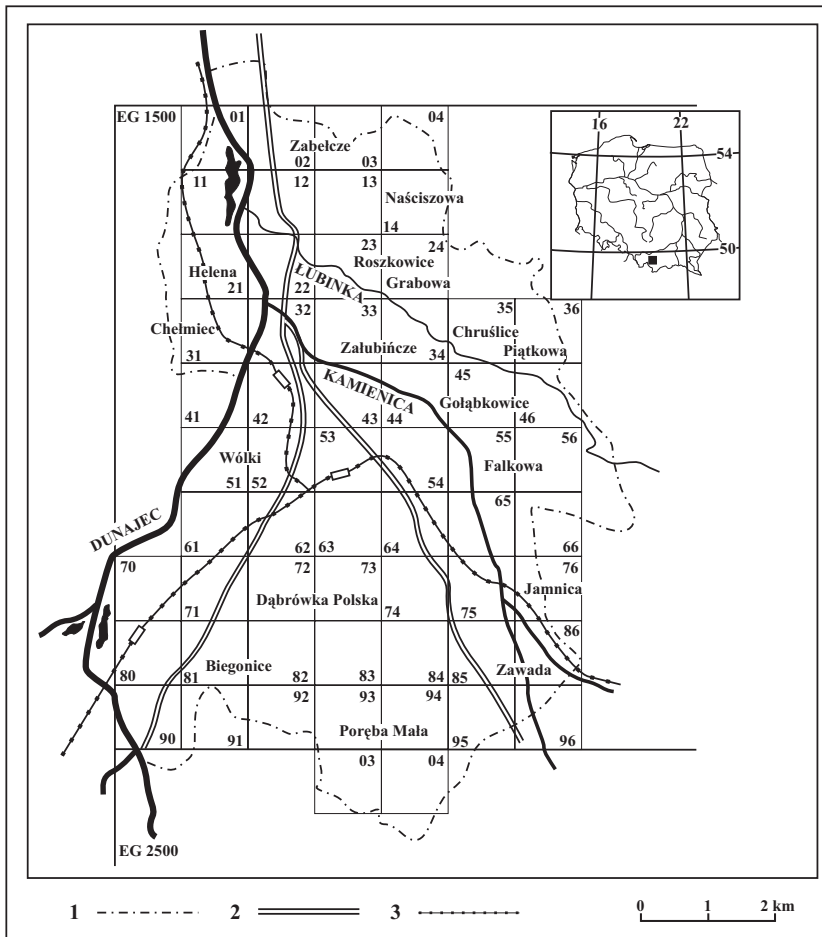
Kotlina Sądecka nie posiada jak do tej pory, kompletnego opracowania florystycznego ani fitosocjologicznego. Nieliczne dane florystyczne z jej obszaru zawarte są głównie w pracach KRÓLA (1904, 1905), PAWŁOWSKIEGO (1925, 1950, 1962), STASZKIEWICZA (1968), KORNASIA i MEDWECKIEJ-KORNAŚ (1957) i SZEWCZYKA (2000).

W latach 1997–1998 i podczas okresowych obserwacji w 1999 r., prowadziłam badania flory synantropijnej miasta Nowego Sącza (Ryc.1.), którego granice obejmują fragment Kotliny Sądeckiej oraz niewielkie skrawki przylegających do niej Przedgórzy: Beskidu Sądeckiego, czyli Pogórza Nawojowskiego (FLIS 1949) i Niskiego – Pogórza Grybowskiego (KONDRACKI 1989, 1998).

Niniejsza notatka zawiera wykaz 53 gatunków roślin naczyniowych uznanych za rzadkie lub zagrożone na terenie polskich Karpat i/lub na terenie całej Polski (MIREK & PIĘKOŚ-MIRKOWA 1992; ZARZYCKI & SZELAĞ 1992), a także gatunków prawnie chronionych w Polsce (ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA, 2001), odnalezionych na terenie miasta, w trakcie wspomnianych badań, z pominięciem taksonów będących jedynie uciekinierami z upraw na badanym obszarze.

Gatunków prawnie chronionych jest 19 (11 pod ścisłą ochroną, 8 pod częściową).

37 gatunków należy do rzadkich lub zagrożonych (wśród nich trzy są jednocześnie gatunkami chronionymi w Polsce), w tym – 34 wyłącznie na terenie Karpat polskich, 2 na terenie całej Polski, a 1 na obu tych obszarach. W grupie tej znalazły się: 4 gatunki należące do gatunków wymierających (E) na terenie Karpat Polskich (z czego 1 jest jednocześnie gatunkiem narażonym na wyginięcie (V) w skali całej Polski), 25 gatunków narażonych na wyginięcie (V): 24 wyłącznie w polskich Karpatach i 1 w całej Polsce, 2 gatunki rzadkie (R) w Karpatach polskich i 6 gatunków o nieokreślonym zagrożeniu (I): 5 wyłącznie na terenie Karpat polskich i 1 na terenie całej Polski. Spośród podanych na tej liście gatunków, dwa (*Eleocharis ovata* i *Geranium divaricatum*) nie były dotąd podawane z obszaru Sądeckizyny.

Ryc. 1. Nowy Sącz – teren badań w siatce ATPOL. 1 – granice miasta, 2 – główne ulice, 3 – linie kolejowe.

Fig. 1. Nowy Sącz – the area of research against the background of the ATPOL net. 1 – city boundaries, 2 – main streets, 3. – railways.

WYKAZ GATUNKÓW

Lista gatunków podanych poniżej, ułożona jest alfabetycznie. Nazewnictwo przyjęłam za MIRKIEM i in. (1995). Symbole literowo – cyfrowe to numery kwadratów w siatce ATPOL, w których gatunek wystąpił – litery EG to symbol dużego kwadratu o boku 10 km, a liczba dwucyfrowa bezpośrednio po nim oznacza numer tego kwadratu. Liczby dwucyfrowe po dwukropku i oddzielone przecinkami, są numerami kwadratów o boku 1 km. Wykrzyknikiem zazaczyłam gatunki nie podawane wcześniej z terenu Sądeczyni. Dla antropofitów podałam także ich status na badanym terenie.

Abies alba Mill. – Lasy; dość licznie. EG15: 04, 14, 46, 65, 76, 86, 83; EG25: 03, 04. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Agrostemma githago L. – Archeofit. Jedno stanowisko – przy ul. Dmowskiego, w zbożu; nielicznie. EG15: 21. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Aquilegia vulgaris L. – Nielicznie w zaroślach nadrzecznych. EG15: 65. Gatunek pod ścisłą ochroną.

Aruncus sylvestris Kostel. – Lasy, wilgotne zarośla; nielicznie. EG15: 14, 24, 46, 56, 65, 75. Gatunek pod ścisłą ochroną.

Asarum europaeum L. – Lasy, zarośla; dość licznie. EG15: 04, 12, 14, 35, 36, 43, 46, 65, 75, 76, 86, 91; EG25: 03, 04. Gatunek pod częściową ochroną.

Betula pubescens Ehrh. – Jedno stanowisko – zarośla na skarpie przy ul. Towarowej; kilka okazów. EG15: 70. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Blechnum spicant (L.) Roth. – Nielicznie w laskach mieszanych i iglastych. EG15: 55, 66. Gatunek pod ścisłą ochroną.

Bromus arvensis L. – Archeofit. Jedno stanowisko – nasyp kolejowy przy ul. Kamiennej; kilka okazów. Stanowisko zagrożone. EG15: 75. Gatunek wymierający (E) na terenie Karpat polskich.

B. racemosus L. – Jedno stanowisko – nasyp kolejowy przy ul. Grunwaldzkiej; kilka okazów. Stanowisko zagrożone. EG15: 62. Gatunek wymierający (E) na terenie Karpat polskich i narażony na wyginiecie (V) na terenie Polski.

Callitriche hamulata Kütz. ex. W. D. J. Koch – Dwa stanowiska – stawy w dolinie Dunajca; nielicznie. EG15: 01, 11. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Carex acutiformis Ehrh. – Szuwary; nielicznie. EG15: 43, 73, 90. Gatunek wymierający (E) na terenie Karpat polskich.

C. vulpina L. – Jedno stanowisko – ul. Juranda, na brzegu rowu; nielicznie. EG15: 94. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Centaureum erythraea Rafn subsp. *erythraea* – Łąki, trawiaste miejsca ruderalne; nielicznie. EG15: 04, 11, 14, 22, 24, 51, 55, 61, 65, 74, 75, 85. Gatunek pod ochroną częściową.

Centaureum pulchellum (Sw.) Druce – Nielicznie na mulistych miejscach nad Dunajcem oraz mokrych miejscach ruderalnych. EG15: 22. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Chamaenerion palustre Scop. – Żwirowiska nad Dunajcem; licznie (EG15: 51, 61) i na boczniach kolejowych; kilka okazów (EG15: 54, 65.). Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Chenopodium hybridum L. – Archeofit. Nielicznie na miejscach ruderalnych. EG15: 22, 32, 42, 62. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Conium maculatum L. – Archeofit. Jedno stanowisko – dworzec PKP; kilka okazów. Stanowisko zagrożone. EG15: 53. Gatunek o nieokreślonym zagrożeniu (I) na terenie Karpat polskich.

Dianthus armeria L. – Ciepłe zbocza; nielicznie. EG15: 24, 51. Gatunek pod ścisłą ochroną.

Eleocharis acicularis (L.) Roem. & Schult. – Dwa stanowiska na mulistych brzegach stawów w dolinie Dunajca; licznie. EG15: 01, 11. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

! *E. ovata* (Roth) Roem & Schult. – Dwa stanowiska na mulistych brzegach stawów w dolinie Dunajca; licznie. EG15: 01, 11. Gatunek narażony na wyginiecie (V) w Polsce.

Epipactis helleborine (L.) Crantz. – Jedno stanowisko – ul. Zielona, trawiasta skarpa; dwa okazy. Stanowisko zagrożone. EG15: 62. Gatunek pod ścisłą ochroną.

Equisetum ramosissimum Desf. – Dwa stanowiska, w tym jedno synantropijne (zagrożone); nielicznie. EG15: 43 (ul. Nadbrzeźna, żwirowisko nadrzeczne), 55 (ul. Jamnicka, przyzma piasku). Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat Polskich.

Equisetum telmateia Ehrh. – Zarośla nad potokami; nielicznie. EG15: 80, 92; EG25: 04. Gatunek pod ścisłą ochroną.

Erysimum hieraciifolium L. – Nielicznie i tylko na siedliskach synantropijnych (miejsca ruderalne). EG15: 65, 54, 75. Gatunek rzadki (R) na terenie Karpat polskich.

Frangula alnus Mill. – Brzegi lasów, zarośla; dość licznie. EG15: 51, 61, 65, 76, 92; EG25: 04. Gatunek pod ochroną częściową.

Fumaria officinalis L. – Archeofit. Miejsca rozkopane, nielicznie. EG15: 22, 32, 54, 74. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Galium odoratum (L.) Scop. – Grądy i lasy na siedliskach pogródowych; dość licznie. EG15: 35, 36, 46; EG25: 04. Gatunek pod częściową ochroną.

Galium spurium L. subsp. *spurium* – Archeofit. Nielicznie, w zbożach i na miejscach rozkopanych. EG15: 32, 61, 85. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Gentiana asclepiadea L. – Lasy, brzegi lasów; dość licznie. EG15: 04,14; EG25: 04. Gatunek pod częściową ochroną.

! *Geranium divaricatum* Ehrh. – Efemerofit. Jedno stanowisko – miejsce ruderalne przy moście kolejowym na potoku Żeglarka; licznie. EG15: 32. Gatunek o nieokreślonym zagrożeniu (I) na terenie Polski.

Gladiolus imbricatus L. – Jedno stanowisko – działnica Poręba Mała, w zbożu; kilka okazów. EG25: 04. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich oraz będący pod ścisłą ochroną.

Hedera helix L. – Lasy; niezbyt licznie. EG15: 24, 35, 36, 46, 65; EG25: 04. Gatunek pod ścisłą ochroną.

Jasione montana L. – Jedno stanowisko – ul. Zabelecka, piaszczysta skarpa pod lasem; kilka okazów. EG15: 03. Gatunek rzadki (R) na terenie Karpat polskich.

Leonurus cardiaca L. – Archeofit. Jedno stanowisko – ul. Kręta, przy płocie; kilka okazów. Stanowisko zagrożone. EG15: 84. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Lilium martagon L. – Jedno stanowisko – działnica Poręba Mała, zarośla grądowe; kilkanaście okazów. EG25: 04. Gatunek pod ścisłą ochroną.

Listera ovata (L.) R. Br. – Jedno stanowisko – ul. Zyndrama, zarośla nad potokiem; kilka okazów. EG15: 73. Gatunek pod ścisłą ochroną.

Myosotis palustris (L.) L. *emend.* Rchb. s. stricto. – Brzegi wód, mokre łąki oraz mokre miejsca ruderalne i brzegi rowów; licznie. EG15: 02, 04, 14, 22, 24, 32, 34, 35, 36, 43, 46, 51, 53, 55, 56, 61–63, 65, 72–76, 83, 85, 91–95; EG25: 03, 04. Gatunek o nieokreślonym zagrożeniu (I) na terenie Karpat polskich.

Myricaria germanica (L.) Desf. – Żwirowiska Kamienicy oraz jedno zagrożone stanowisko synantropijne pod murem hurtowni przy ul. Nałkowskiej; nielicznie. EG15: 75, 86. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Myriophyllum spicatum L. – Dwa stanowiska – stawy w dolinie Dunajca; dość licznie. EG15: 01,11. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Onopordum acanthium L. – Archeofit. Nielicznie na miejscach ruderalnych. EG15: 44, 53, 61, 62, 72, 73, 74, 75, 85. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Polygala amarella Crantz – Jedno stanowisko – łąka na terasie Dunajca w dzielnicy Tłoki; nielicznie. EG15: 61. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Potentilla recta L. – Jedno stanowisko – ul. Węgierska, rozkopany plac budowy; kilka okazów. EG15: 62. Stanowisko zagrożone. Gatunek o nieokreślonym zagrożeniu (I) na terenie Karpat polskich.

Primula elatior (L.) Hill. – Lasy i zarośla nadrzeczne, łąki; licznie. EG15: 11, 36, 46, 65, 73, 75, 76, 90, 91, 94; EG25: 03, 04. Gatunek pod ochroną częściową.

Ribes nigrum L. – Zarośla nad rzekami i potokami, oraz na siedliskach synantropijnych; nielicznie. EG15: 22, 34, 44, 54, 55, 63, 65, 75, 80, 83, 84. Gatunek będący jednocześnie pod ochroną częściową oraz narażonym na wyginiecie (V) w Karpatach polskich.

Ribes spicatum E. Robson – Zarośla nad rzekami, potokami; nielicznie. EG15: 62, 65, 93. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Rosa rubiginosa L. – Jedno stanowisko – dzielnica Poręba Mała, zbocze przy polnej drodze; kilka okazów. EG15: 94. Gatunek o nieokreślonym zagrożeniu (I) na terenie Karpat polskich.

Rumex hydrolapathum Huds. – Zarośla i szuwały nad rzekami i potokami; nielicznie lub pojedynczo. EG15: 12, 34, 35, 36, 52, 56, 65, 90; EG25: 04. Gatunek wymierający (E) na terenie Karpat polskich.

Scutellaria galericulata L. – Jedno stanowisko – szuwały nad małym ciekim wodnym w pobliżu ul. Tarnowskiej; nielicznie. EG15: 02. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Utricularia vulgaris L. – Dwa stanowiska – stawy w dolinie Dunajca; licznie. EG15: 01, 11. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Verbena officinalis L. – Archeofit. Miejsza ruderalne, zwirowiska; nielicznie. EG15: 11, 32, 62. Gatunek narażony na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Viburnum opulus L. – Lasy, zarośla; dość licznie. EG15: 01, 11, 36, 42–44, 46, 55, 62, 65, 72, 73, 90, 92, 95; EG25: 03, 04. Gatunek pod częściową ochroną.

Vinca minor L. – Bardzo nielicznie w lasach na siedliskach pogrodowych. EG15: 36, 46. Gatunek będący jednocześnie pod ścisłą ochroną oraz narażonym na wyginiecie (V) na terenie Karpat polskich.

Viscum album L. s. lato – Jedno stanowisko – dzielnica Poręba Mała, las; kilka okazów. EG25: 04. Gatunek o nieokreślonym zagrożeniu (I) na terenie Karpat polskich.

Podziękowania. Składałam serdeczne podziękowania Pani dr hab. Krystynie Towpasz za pomoc w przygotowaniu pracy magisterskiej, na bazie której powstała niniejsza notatka, Panu Prof. dr hab. Zbigniewowi Mirkowi za krytyczny wgląd w rękopis niniejszej notatki oraz mgrowi Robertowi Zubłowi za komputerowe wykonanie mapki.

LITERATURA

- FLIS J. 1949. Jak powstała rzeźba Sądeckizny – Rocznik Sądecki **2**: 3–51.
- KONDRACKI J. 1989. Karpaty. ss. 261. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- KONDRACKI J. 1998. Geografia regionalna Polski. ss. 441. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- KORNAŚ J. & MEDWECKA-KORNAŚ A. 1957. Zapiski florystyczne z Sądeckizny. – Fragm. Flor. Geobot. **3**(1): 3–9.
- KRÓL I. 1904, 1905. Zapiski florystyczne I – II. – Sprawozd. Dyrekcji Gimn. Wyższego w Nowym Sączu.
- MIREK Z. & PIĘKOŚ-MIRKOWA H. 1992. Contemporary threat to the vascular flora of the Polish Carpathians (S. Poland). – Veröff. Geobot. Inst. ETH, Stiftung Rübel, Zürich **107**: 151–162.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H. & ZAJĄC A., ZAJĄC M. 1995. Vascular plants of Poland – a checklist. – Polish Bot. Stud. Guideb. Ser. **15**: 1–308.
- PAWŁOWSKI B. 1925. Geobotaniczne stosunki Sądeckizny. – Pr. Monogr. Komis. Fizjogr. PAU **1**: 1–342.
- PAWŁOWSKI B. 1950. Dodatki i sprostowania do flory Sądeckizny. – Acta Soc. Bot. Pol. **20** (2): 501–511.

- PAWŁOWSKI B. 1962. Dodatki do flory Sądeczyny. Cz. II. – *Fragm. Flor. Geobot.* **8**(2): 97–104.
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 11 września 2001 r. (Dz.U. nr 106, poz. 1167).
- STASZKIEWICZ J. 1968. Przyczynek do poznania flory Sądeczyny. – *Fragm. Flor. Geobot.* **14**(2): 157–159.
- SZEWczyk M. 2000. Zróżnicowanie florystyczne wschodniej części Beskidu Wyspowego ze szczególnym uwzględnieniem gatunków ginących i zagrożonych. ss. 307. Mskr. pracy doktorskiej. Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 1992. Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce. – W: K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. HEINRICH (red.), *Lista roślin zagrożonych w Polsce*. Wyd. 2. ss. 87–98. Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk, Kraków.

SUMMARY

This paper comprises a list of 53 species of vascular plants regarded as rare or threatened in the Polish Carpathians and/or in the whole Poland (MIREK & PIĘKOŚ-MIRKOWA 1992; ZARZYCKI & SZELĄG 1992), and also legally protected species in Poland (DECREE OF THE MINISTER OF ENVIRONMENT, 2001), that were found in Nowy Sącz in the years 1997–1999. Only those species, which raise certain doubts whether they were native in the area of interest, were not taken into consideration.

The list comprises 19 legally protected species and 37 rare or threatened ones (there are also 3 species belonging both to protected and threatened ones). 34 of them belong to rare or threatened species only in the Polish Carpathians, 2 – in whole Poland, and 1 – in those two areas. Four of those species belong to endangered taxa (E) in the Polish Carpathians (one of them also belongs to vulnerable taxa (V) in whole Poland), 25 of them belong to vulnerable (V) taxa: 24 – only in the Polish Carpathians and 1 – in whole Poland; 2 species are rare (R) in the Polish Carpathians and 6 of them belong to indeterminate (I) taxa – 5 only in the Polish Carpathians and 1 in whole Poland. Two species, namely: *Eleocharis ovata* and *Geranium divaricatum*, have not been hitherto found in the Nowy Sącz Basin.

Przyjęto do druku: 23.01.2002 r.